

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

SINODULUI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Regretînd profund încetarea din viață a Patriarhului Iustin Moiescu, exprimăm Sinodului Bisericii Ortodoxe Române cele mai sincere condoleanțe.

Prin moartea patriarhului, Biserica Ortodoxă Română, cultele din România, pierd un slujitor devotat, care, în climatul de deplină libertate religioasă, asigurat și garantat de Constituția și legile țării, a desfășurat o largă activitate în spiritul celor mai bune tradiții patriotice ale Bisericii Ortodoxe Române și a acționat cu însuflețire pentru ca întregul cler să sprijine consecvent eforturile poporului nostru pentru progres și bunăstare, pentru edificarea României noi, independente și suverane, pentru promovarea politicii sale de pace, înțelegere și colaborare între toate națiunile lumii.

CONSILIUL DE STAT AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

TELEGRAMA

Excelenței Sale,
Domnului NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele
Republicii Socialiste România

Mult stimată Doamnă Președinte,

Adînc îndurerăți de marea pierdere suferită prin trecerea la cele veșnice a Patriarhului Iustin Moiescu, Sinodul, Clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române Vă exprimă cele mai calde mulțumiri pentru condoleanțele transmise și pentru aprecierile făcute în scrisoarea Consiliului de Stat, precum și pentru prezența la funeralii a reprezentantului Înaltei Conduceri a Țării.

Vă adresăm, de asemenea, îndatorate mulțumiri și profundă recunoștință pentru deosebita înțelegere arătată de Excelența Voastră și în această tristă împrejurare. Membrii Sinodului și noi, personal, în calitate ce ne-a revenit de locțiitor de Patriarh, împreună cu clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, Vă asigurăm Mult Stimată Doamnă Președinte că vom sluji și în continuare cu statornic devotament interesele poporului român, vom sprijini cu toată dăruirea înălțarea scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România, pe noi trepte de civilizație și progres, înfăptuirea politicii înțelepte a țării noastre de promovare a păcii și înțelegerii între popoare.

† TEOCTIST

Mitropolitul Moldovei și Sucevei
Locțiitor de Patriarh
al Bisericii Ortodoxe Române

DOLIUL

BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Trecerea la cele veșnice a Prea Fericitului
Părinte Patriarh Dr. Iustin Moiescu

În ziua de 31 iulie 1986, la ora 4 dimineața, s-a mutat la cele veșnice cel care, aproape un deceniu, s-a aflat la cîrma destinelor Bisericii Ortodoxe Române — Prea Fericitul Părinte Patriarh Dr. Iustin Moiescu.

Sosită pe neașteptate, vestea aceasta a umplut de tristețe sufletele ierarhilor, preoților și credincioșilor Bisericii noastre strămoșești, adormitul în Domnul intruchipînd în ființa sa cele mai autentice trăsături de părinte și conducător bisericesc.

Patriarhul Iustin va rămîne în amintirea tuturor celor care l-au cunoscut nu numai prin falnică-i statură, pe care n-au putut să o încovoieze anii care s-au adunat, ci mai ales prin noblețea sufletului său, prin fermitatea și adîncă înțelepciune cu care a știut să chivernisească treburile bisericesti.

Pururea pomenitul Patriarh Iustin Moiescu s-a născut în ziua de 5 martie 1910, în satul Cîndești din fostul județ Muscel, din părinții Ioan și Maria Moiescu. Tatăl său — învătător — a murit pe front în timpul primului război mondial, fapt ce a atras după sine suferință și lipsuri în sinul familiei rămase fără sprijin.

Tinărul Iustin a fost înzestrat însă cu alese daruri. El s-a remarcat încă din primii ani de școală ca un element excepțional. După absolvirea ciclului elementar, s-a înscris, în toamna anului 1921, la liceul „Dinicu Goleșcu” din Cîmpulung-Muscel, de unde în toamna anului următor va trece ca bursier la seminarul teologic „Patriarhul Miron” al orfanilor de război, din același oraș. S-a făcut astfel începutul drumului pe care cel merit să fie într-o bună zi înfăptuitorul

Bisericii neamului său l-a parcurs cu consecvență și dăruire de sine.

La absolvirea seminarului, s-au ivit, pentru cel care și-a câștigat meritul de a fi fost primul între colegii săi, condiții deosebit de favorabile. Patriarhia Română îi acordă o bursă de studii spre a urma cursurile facultății de teologie din Atena. Aici a studiat între anii 1930—1934, dînd dovadă de aceeași sîrguință în învățatură și aleasă comportare.

Reîntors în țară, ca licențiat, i se acordă o nouă bursă de studii, de această dată pentru facultatea de teologie romano-catolică din Strassbourg—Franța, unde va sta doi ani: din 1934 pînă în 1936. Concomitent cu audierea cursurilor își adună material pentru teza de doctorat.

În toamna anului 1936 revine în Grecia, unde va rămîne timp de aproape un an și unde își va redacta și susține, în limba greacă, teza de doctorat intitulată: „Evagrie din Pont — viața, scrierile și învățătura.” Succesul a fost și de această dată maxim.

În 1937 se reîntoarce în țară și după ce își echivalează titlurile de licențiat și doctor în Teologie obținute la Atena, este numit, pentru anul 1937—1938, profesor de limba latină la seminarul „Nifon Mitropolitul” din București.

La cererea Bisericii Ortodoxe din Polonia și cu recomandarea Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române tinărul profesor pleacă la Varșovia, unde va preda timp de un an studiul Noului Testament, la Facultatea de teologie ortodoxă de pe lângă Universitatea din capitala aceluia țării. Izbucnind însă cel de-al doilea război mondial, revine în țară și după satisfacerea serviciului militar este numit, în toamna anului 1940, ca profesor la catedra de Exegeza Noului Testament de la Facultatea de Teologie din Suceava. Va desfășura aici o meritorie activitate pînă în 1 decembrie 1946 cînd trece la aceeași catedră de la Facultatea de Teologie din București.

În ianuarie 1949 cînd învățămîntul teologic este readus sub directă îndrumare a Bisericii, profesorul Iustin Moiescu este numit titular la catedra de Studiul Noului Testament de la Institutul Teologic Universitar din București.

Realizările sale pe plan didactic au fost pe măsura capacităților intelectuale de excepție cu care a fost înzestrat și a temeinicei pregătiri profesionale pe care și-a agonisit-o. Cuvîntul său de la catedră a fost investit cu autoritate, profunzime, claritate și frumusețe deosebită.

Cînd în 1955 a devenit vacant scaunul mitropolitan de la Sibiu, prin trecerea la cele veșnice a mitropolitului Nicolae Bălan, profesorul Iustin Moiescu a fost găsit ca cel mai potrivit spre a-i succeda în scaunul celui care a fost luminat ierarh la Sibiu. În 26 februarie 1956, Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române îl alege ca mitropolit al Ardealului, funcție în care noul ales se va valida potrivit cu speranțele care se puneau în el. Preluînd o prestigioasă tradiție de slujire arhierescă, mitropolitul Iustin Moiescu o va îmbogăți și îi va spori strălucirea.

Providența divină i-a deschis însă la foarte scurtă vreme, o nouă arie de activitate. Trecînd la Domnul mitropolitul Sebastian Rusan al Moldovei și Sucevei, înfăptuitorul Mitropolit Ardealului este ales în 10 ianuarie 1957 cîrmuitor al acestei istorice eparhii.

Cele două decenii ale arhipăstoririi sale la Iași au fost o perioadă de reînnoire a vieții bisericesti a Moldovei, sub toate aspectele. Mai ales pentru perlele de arhitectură și pictură

(Continuare în pag. a 2-a)

PROFUNDUL OMAGIU ADUS FERICITULUI ÎNTRU ADORMIRE IUSTIN PATRIARHUL, ÎN NUMELE SFÎNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

1. Cuvîntarea I. P. S. Teoctist,
Mitropolitul Moldovei și Sucevei,
Locțiitor de patriarh

Cu inimi cernite de durere, ne aflăm acum în jurul de curînd adormitului în Domnul, Iustin Moiescu, înfăptuitorul Bisericii Ortodoxe Române, spre a-i aduce un pios omagiu pe drumul cel fără de întoarcere. Atotputernicul Dumnezeu, sub rînduiala Căruia stau vremile, oamenii și toate făpturile, a hotărît sorocul trecerii lui de la cele vremelnice la cele veșnice, atunci cînd nimeni nu se aștepta. De aceea, vestea plecării sale dintre noi ne-a pricinuit tuturor, ierarhi, slujitori și credincioși, o adîncă întristare.

Într-o asemenea împrejurare, atît de apăsătoare și cu anevole de depășit, cuvintele neferitoare ale Sfintei Scripturi vin însă să ne umple goul din inimi cu balsamul lor mîngietor, îndemnîndu-ne să nu ne întristăm „ca cei care nu au nădejde” (I Tes. 4, 13). Într-adevăr, întorcîndu-ne cu pietate gîndurile spre iubitul înfăptuitor, Patriarhul Iustin, care mai bine de nouă ani a stat cu aleasă destoinicie și cu deplină responsabilitate la cîrma Bisericii noastre străbune, ne întărim convingerea că firul vieții sale nu s-a sfîrșit, ci se continuă, asemenea firului de mult preț ce se deapănă dintr-un caier minunat, a cărui bogăție nu se termină niciodată. Spunem aceasta gîndindu-ne că viața Patriarhului Iustin nu a fost o viață singulară, a unui om oarecare, ci însăși viața Bisericii noastre, a poporului și a țării, cu care el s-a identificat permanent și din bogăția căreia s-a împărțit necontenit, ca dintr-un nesecat izvor de apă vie.

Vrednicul de pomenire Patriarhul Iustin a știut să ia, din visteria înaltașilor săi o zestre agonistă de generații întregi, pe care a îmbogățit-o cu neobosită rîvnă, spre a o lăsa moștenire de tot mai mare preț obștei noastre dreptmăritoare. Astfel, el a rămas și va rămîne în istoria Bisericii noastre drept o personalitate proeminentă, de dimensiuni ecumenice, panortodoxe, pancreștine și panumane, cunoscută și apreciată de întreaga lume, un teolog erudit, încercat conducător bisericesc, iscusit gospodar, păstor sufletesc de înaltă sensibilitate, apărător hotărît al dreptei credințe, păzitor neabătut al tradițiilor și datinilor străbune, înflăcărat iubitor de neam și glie strămoșească, dirz luptător pentru pace, bunăstare și propășire spirituală și materială, ecumenist de înaltă conduită în slujba unității creștine și a apropiierii, colaborării și înfrățirii între oameni și popoare.

La formarea multilateralei personalități a celui de care ne despărțim astăzi, au contribuit, în pri-

(Continuare în pag. a 2-a)

2. Cuvîntarea I. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului

Cel de-al patrulea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Dr. Iustin Moiescu, după o activitate prestigioasă ca dascăl de teologie la universitățile din Varșovia, Suceava și București, după o scurtă trecere prin Sibiu ca mitropolit al Transilvaniei, Crișanei și Maramureșului, și apoi după o îndelungată osteneală, de peste 20 de ani, ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei, a fost chemat în fruntea Bisericii Ortodoxe Române la 12 iunie 1977, pe care a păstorit-o timp de nouă ani, și din fruntea căreia pleacă astăzi, binecuvîntat de ani îndelungați și de o glorie care, fără îndoială, i-a dat mîngierea unui „sfîrșit creștinesc”, cu încredințarea în conștiința sa, că „lupta cea bună s-a luptat”, și că strădanile i-au fost încununat, peste tot și în toată vremea, cu roade bogate și folositoare Bisericii străbune și Patriei.

A încerca aici o încheiere a biografiei sale, începînd cu studiile strălucite făcute în Grecia și în Franța, de unde s-a întors cu licență și doctorat, și a o continua cu opera scrisă, la care ar trebui să adăugăm neapărat și vocația sa deosebită de restaurator de biserici și mănăstiri, ar însemna să ne lansăm într-o lungă înșirare de titluri de cărți și de lucruri înnoite, fapte pe care un biograf anume le va aduna fără îndoială și le va lăsa judecării istoriei care îi va fixa adormitul de astăzi, pentru veșnicie, locul precis și definitiv în conștiința urmașilor și a istoriei Bisericii noastre Ortodoxe Române. Din acest punct de vedere, putem spune cu toată încrederea că Patriarhul Iustin „n-a murit, ci doarme”, pentru că prezența lui în amintirea noastră și în a urmașilor va fi permanent vie, vorbindu-ne prin tot ce a făcut și prin toate cele în care și-a înscris numele, cultura, talentele și inteligența. Căci nu mîr decît cei care n-au știut să trăiască, cei care au trăit pentru nimic și pentru nimeni, cei care s-au îngropat, odată cu talantul care li s-a dat și pe care n-au vrut și n-au știut să-l înmulțească.

Eu aș încerca să-i conturez, cu acest prilej, doar cîteva din aspectele vieții și activității sale, care îl înscriu printre nemuritori și, mai ales, să-i prind trăsăturile sufletesti care l-au făcut să fie stimat și iubit, așa cum nu mulți din cei din tagma noastră au putut fi.

S-a dăruit Bisericii Ortodoxe Române cu credință și cu pasiune, virtuți egale de o intuiție și o pricepere aproape neverosimile, în domenii dintre cele mai variate: în teologie, în artă și arhitectură bisericască, în probleme de proiectare și de execuție, în pedagogie și pastorală, în tipărituri și în grafică, în iubirea trecutului și în actualizarea tradițiilor. Stau mărturie despre acestea cărțile pe care le-a scris cu o exigență care nu îngăduie aproximarea, restaurarea mănăstirilor din Moldova și a unora din Muntenia cărora le-a dat o nouă viață, rectorîndu-le în cel mai adevărat înțeles al cuvîntului, pe unele din temelie, și numărul lor n-a fost mic, precum știe astăzi o lume întreagă care se îndreaptă spre aceste tezaure ale Moldovei și Bucovinei. Eram însumi de față de multe ori, ca ucenic foarte tinăr, cînd își uimea arhitectii și inginerii cu soluții absolut noi, originale și valabile din punct de vedere tehnic, la Voroneț, la Putna, la Moldovița, la Sucevița, la Dragomirna, la Cetățuia, la Rîșca, la Neamtu, la Secu... Și cu acestea n-am epuizat numele monumentelor bisericesti în care, prezent personal, a determinat totul

(Continuare în pag. a 2-a)

(Continuare din cuvîntarea I. P. S. Mitropolit Teoctist)

mul rînd, neamul din care a odrăslit, mediul familial în care a crescut și aleasa sa pregătire intelectuală și spirituală, dobîndită în țară și peste hotare.

Născut la 5 martie 1910, în satul Cîndești de pe plaiurile muscelene, a cunoscut încă din fragedă vîrstă lupta cu încercările vieții. O copilărie nemîngîiată de sprijinul și afecțiunea părintelui său căzut pe cîmpul de onoare în primul război mondial, nu l-a împiedicat să găsească sprijin și mîngiere în dragostea de carte. Pasiunea pentru studiu, împreună cu o sîrguință pilduitoare și cu o putere de muncă rar înfîlțită, a fost altoiul binecuvîntat care a dus la înflorirea și mai apoi la rodirea îmbelșugată a strădanilor sale teologice.

Remarcîndu-se, încă din anii de seminar ca un element excepțional din punct de vedere intelectual, s-a bucurat de atenția și prețuirea marelui și luminatului patriarh Miron Cristea, care prin aceasta i-a și deschis drumul către desăvîrșirea studiilor teologice la Atena, Varșovia și Strassbourg. Încununat cu cel mai înalt titlu academic, de doctor în teologie, elaborează studii și lucrări de excepțională valoare în desfășoară o bogată activitate de profesor de teologie în strălucite și în țară, pregătind altarelor noastre ortodoxe strămoșești generații de slujitori vrednici și devotați.

În anul 1956, profesorul Iustin Moiseuc, care funcționa ca titular al catedrei de Studiul Noului Testament la Institutul Teologic Universitar din București, și care primise între timp taina hirotoniei în preot, este chemat la vrednicia de mitropolit al Ardealului. Un an mai tîrziu, trece în scaunul de Mitropolit al Moldovei și Sucevei, unde păstorește vreme de două decenii, pînă la 12 iunie 1977, cînd este ales în jîlțul de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Într-adevăr, fiind ales și chemat la slujirea arhierască, „dintre oameni”, el „s-a dăruit pentru oameni”, cu întreaga sa ființă. A fost chemat la treapta arhieriei atunci cînd împlinea o slujire deosebit de importantă a Bisericii: aceea de formare a viitorilor ei slujitori. De aceea, în momentul alegerii sale ca mitropolit al Ardealului, făcea următoarea mărturisire, care arată cât de strîns se simțea legat de misiunea sa de educator al viitorilor preoți: „Mă desprind astăzi din rostul meu de profesor la Institutul Teologic Universitar din București, cu părere de rău, fiindcă indeletnicirea aceasta, careia i-am închinat viața, în slujba Bisericii, mi-a hărăzit multe bucurii sufletești. Dar mă mîngîl cu gîndul că și de acum înainte voi fi învățătorul păstoriților mei, cu harul și cu puterea Sfîntului Duh, care este asupra mea.”

Iar cu prilejul alegerii ca patriarh, spunea în încheierea cuvîntării în care își expunea programul viitoare activități de călăuzire a Bisericii Ortodoxe Române: „Cutezînd a primi vrednicia de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, mă încredințez acum tuturor celor care își pun nădeji în rodnicia mea arhipăstorire: Bisericii, fiindcă în plînatatea ei ecumenică și locală îmi voi desfășura activitatea; țării noastre, fiindcă pe ea o slujesc bisericește; lui Dumnezeu, fiindcă în numele lui Hristos și cu puterea Duhului Sfînt voi păstori turma dată mie spre păstorie.”

Cele trei decenii ale slujirii sale chiriarhale — două ca mitropolit și unul ca patriarh — au însemnat și vor însemna peste ani și veacuri o muncă asiduă încununată cu rodnice înfăptuiri, o necontenită strădanie spre mai bine, o pilduitoare dăruire în slujba lui Dumnezeu și a oamenilor. Păstrarea unității de credință și a disciplinei bisericești, buna desfășurare a vieții religioase în parohii, gospodărirea corespunzătoare a bunurilor bisericești, ocrotirea și păstrarea patrimoniului cultural, național și bisericesc, învățămîntul teologic, administrația bisericească, viața monahală, pregătirea cadrelor bisericești, activitatea misionară și pastorală a slujitorilor Bisericii, grija pentru locașurile de închinare — sînt obiective pe care Patriarhul Iustin le-a avut în permanență pe agenda preocupărilor sale.

La loc de frunte se inscrie, de asemenea, și grija sa deosebită pentru gîndirea patristică și promovarea scrisului nostru bisericesc. Urmărită pe parcursul anilor, începînd cu perioada activității sale didactice, conținînd cu perioada de arhipăstorie ca mitropolit și terminînd cu cea de întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române, grija pentru tiparul teologic oglindește una dintre trăsăturile sale cele mai alese. Prin tipărirea Sf. Scripturi, a cărților de cult și a numeroase studii de actualitate pentru viața bisericească, a manualelor pentru elevii seminarist și a cursurilor pentru studenții teologi, ca și prin marea colecție de traduceri din Sfîntii Părinți pe care a inițiat-o, Patriarhul Iustin a revitalizat scrisul și gîndirea teologică românească. A fost un mare cărturar dar nu numai pentru sine, ci și pentru alții, ridicînd pe noi trepte de lumină cultura noastră teologică și contribuind la puterica ei afirmare și la cuvenita ei cinstire în sinul Ortodoxiei și al celorlalte confesiuni creștine.

În întreaga sa viață, Patriarhul Iustin a îmbinat în mod armonios preocupările sale cărturărești cu cele practice. Stau mărturie nedezmințite în această privință zecile de mănăstiri și așezăminte bisericești, adevărate perle ale artei noastre românești, înveștate de el în aleasă strălucire, bogatele împliniri administrative și gospodărești și o întreagă suită de restaurări și construcții noi, dintre care ultima, încă în curs de realizare — noul locaș al Institutului Teologic din București și centrul ecumenic — încununează în modul cel mai grăitor aceste strădani.

Izvorul unei asemenea opere îl constituie atașamentul sincer și statornic pe care el l-a nutrit față de tot ceea ce poporul nostru a făurit în îndelungata și adeseori zbciumata sa istorie și mai ales în vremile mai noi, cînd Patriarhul Iustin a oferit un strălucit exemplu de implicare patriotică în viața și aspirațiile poporului român pentru făurirea României noi, libere și independente. Pe cît de scumpă i-a fost slujirea Bisericii și păstrarea cu sfințenie a comorilor ei de învătură și de viață, pe ațit de mult și-a legat de inimă slujirea cu credințioasă a Patriei și a poporului român, fiind un apărător pururea treaz al neatrării și suveranității României Socialiste și al currierilor harnicului nostru popor.

În diferite fucuri și congrese mondiale creștine, în Marea Adunare Națională, în Frontul Democrației și Unității Socialiste, sau oriunde a fost necesar, Patriarhul Iustin Moiseuc a tălmăcit vrerea și năzuințele slujitorilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române.

Pe linia acestor năzuințe, în climatul de deplină libertate religioasă instaurat în țara noastră, s-a afirmat și ca un consecvent promotor al bunelor relații de respect reciproc și înțelegere frățească dintre cultele din România, contribuind prin aceasta la sprijinirea efortului general de progres și prosperitate al întregului nostru popor, precum și la afirmarea și consolidarea tot mai puternică a unității noastre naționale.

În marea mișcare ecumenică, Patriarhul Iustin s-a înscris ca un neobosit slujitor al ei, elaborînd cu rară competență, cu exigență și fermitate, pe parcursul multor ani, forme și metode noi de apropiere și cunoaștere, de iubire și deschidere creștină, dinamizînd și ilustrînd astfel prezența vie și activă a Bisericii Ortodoxe Române în lume.

S-a scris și se va scrie mult despre viața și activitatea Patriarhului Iustin, ca despre unele daruri și realizări care aparțin nu numai făptuitorilor lor, ci, în egală măsură Bisericii pe care el a condus-o și a reprezentat-o în modul cel mai înalt. Va trebui însă, pe lîngă toate acestea, să se scrie și să se vorbească mai mult despre omul în sine și despre valențele sale interioare, sau cu un cuvînt, despre profilul său spiritual.

Putini știu cît de bogat în omenie și generozitate a fost sufletul Patriarhului Iustin și cît de vibrante au fost grija și preocupările lui pentru cel din jur. Cunoaștor încercat al sufletului omeneș, a știut să pătrundă în profunzimile acestuia, să-i simtă frămîntările și să-i ofere soluții salutare. Și-a jertfit continuu timpul, primînd și ascultînd cu răbdare pe cei ce veneau să-i bată la ușa, bine știînd că în multe cazuri acestia năzuiau să bată la ușa inimii sale și încerca un sfînt fior ori simțea că cel ce pătrunsesse în cabinetul său de lucru, cuprîns de neacaz sau nefericire, ieșea de acolo cu chip luminat, abia stăpînindu-și sub geană lacrima bucuriei.

S-ar putea adăuga desigur și alte multe flori la buchetul prețuirii, respectului și dragostei pe care ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii noastre se simt îndatorați să-i ofere acum regretatului lor Întîistătător în acest ceas al despăr-

țirii. La un asemenea lucru se vor simți îndreptățiți nu numai generațiile prezente, ci și cele viitoare, pentru că Patriarhul Iustin Moiseuc aparține, prin opera și personalitatea sa, nu unei singure vieți, ci unei epoci.

Sîntem mindri că înalta Conducere de Stat i-a apreciat meritele acordîndu-i numeroase decorații, ordine și medalii, care — împreună cu medaliiile, ordinele și înaltele distincții bisericești ce i-au fost conferite de numeroase Biserici creștine de peste hotare, de-a lungul anilor — sînt tot atîtea expresii ale sentimentelor de stimă ce cinstesc deopotrivă nu numai persoana sa, ci și Biserica pe care el a păstori-o cu cinste și dăruire.

Mulțumim cu aleasă recunoștință din inimă înalților reprezentanți, înalțelor autorități de stat care au venit să exprime, prin prezența lor la această ceremonie, prețuirea față de regretatul nostru Întîistătător, oglinđită și în aceste clipe grele, prin scrisoarea de condoleanțe primită din partea Consiliului de Stat.

Tălmăcind ecoul ei adînc în inimile ierarhilor, clerului și credincioșilor Bisericii noastre, rugăm să se transmită personal Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele României — a cărei sensibilitate și întru aceasta se arată pilduitoare — adîncă noastră recunoștință și încredințarea continuărilor drumului slujirii scumpei noastre patrii, așa cum s-a străduit neuitatul nostru Patriarh Iustin.

Mulțumim, de asemenea, distinșilor oaspeți de peste hotare, care au avut bunăvoința să fie alături de noi în aceste momente atît de grele, înconjurîndu-ne cu compasiunea și dragostea lor.

Prețuim cum se cuvine participarea și cuvîntul sefilor de culte din Țara noastră, asigurîndu-i de statornică noastră prețuire și dragoste frățească.

Patriarhul Iustin Moiseuc pleacă din mijlocul nostru cu trupul, dar ne va rămîne pururea viu în suflete. Plecîndu-ne fruntea în fața chipului său pămîntesc, făgăduim să-i păstrăm neșterșit amintirea în sufletele noastre și rugăm pe Bunul Dumnezeu să-i facă parte de veșnică odihnă în rîndurile sfinților Săi, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, ci viață fără de sfîrșit.

(Continuare din cuvîntarea I. P. S. Mitropolit Antonie)

pînă în cele mai mici amănunte. Nu accepta proiectele altora, decît atunci cînd răspundeau exact intențiilor și intuițiilor sale despre care i se dusesse vestea unei oarecare infalibilități. Cei care au lucrat cu dînsul la proiectarea noului Institut Teologic și la Centrul ecumenic din București, știu bine de cîte ori au trebuit să refacă proiectele.

Cîteva generații de acum încolo se vor putea odihni în legătură cu multe din mănăstirile și bisericile pentru care și-a sacrificat odihna, cel care astăzi ne părăsește.

Experiența de profesor l-a făcut imbatibil și în problemele de stabilire a programelor didactice, menite să-i pregătească pe cei care doreau să devină preoți. A schimbat multe accente față de învățămîntul teologic din trecut, aducînd la zi metodele de pregătire a preoților, care să răspundă nevoilor vremii noastre și problemelor ei. Cu prea puține excepții, întreg corpul profesional al Institutelor și al Seminarilor teologice a fost recrutat dintre tinerii trimiși de Biserică la studii peste hotare.

Pastorală, mai ales, a fost într-una adaptată situațiilor noi ivite în viața parohiilor, Patriarhul Iustin făcînd mereu dovada unei cunoașteri exacte a terenului și chemînd pe preoți ori de cîte ori a fost nevoie, la cursuri de reciclare, pentru care a sugerat programe analitice adecvate, ca pentru niște medici de școală mai veche care trebuiau puși la curent cu medicamente și metode terapeutice noi. Cele 13 edituri și cele cinci tipografii eparhiale, au lucrat și lucrează din plin. Patriarhul Iustin, urmînd propriul său exemplu, a știut mereu să dea de lucru oamenilor, colaboratorilor, preoților, știînd că cine nu merge înainte, nu stă nici măcar pe loc, ci dă înapoi.

Reînnoind tradiția teologică ortodoxă, a inițiat, cu concursul celor mai apropiați colaboratori, și cunoscătorii ai limbilor clasice, traducerea în românește a surselor care, de cele mai multe ori se preluau din intermediere occidentale. E vorba de colecția de traduceri din Sfîntii Părinți. Ortodoxia Românească și-a întinerit astfel izvoarele și a oferit teologilor români noi posibilități, în confruntările ecumenice, inițiate în secolul nostru. E de presupus că ideea i-a venit Patriarhului Iustin tocmai în legătură cu aceste confruntări, de după al doilea război mondial, în care a reprezentat Biserica Ortodoxă Română printre cei dintîi, dacă nu chiar cel dintîi. Aproape toți dintre noi, am zice, de la dînsul am învățat „meseria” ecumenică, pe care ne-a predat-o cu generozitate și metodă. Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința creștină pentru Pace, Conferințele pentru pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod Ortodox, dialogurile bilaterale, toate și-l vor aminti ca pe un ctitor și, pe bună dreptate.

A ajuns Patriarh la vîrstă matură, după ce acumulasese multă experiență și, alături de Patriarhul Justinian, ca prim-șef al său și vice-președinte al Sf. Sinod, situase Biserica în condiții sociale și politice noi din țara noastră, de după cel de-al doilea război mondial. Într-o înțelegere perfectă cu întreaga preoție și cu toți credincioșii, a găsit o largă înțelegere la conducerea de stat, dovădindu-se din ambele părți dorința de cooperare pentru refacerea Țării și propășirea ei. Experiența românească, în acest domeniu, poate fi fără îndoială un exemplu pentru multe Biserici, și o încurajare că, în condiții de respect reciproc, de respectare a legilor, și de angajare alături de popor pentru făurirea unei vieți mai ferice și pe pămînt, Biserica poate coexista cu statul socialist.

Înțelegînd printre cei dintîi că aceasta este calea Bisericii, rămînd fidel învățaturii și tradițiilor sale, dar fiind sensibil și la noul care se instala cu forță revoluționară în lumea noastră, Patriarhul Iustin n-a ezitat să angajeze Biserica pe acest drum, dînd el însuși cel dintîi exemplu. A fost ales și a acceptat să fie deputat în Marea Adunare Națională, calitate pe care și-a menținut-o pînă în ultima zi a vieții. În decursul anilor și-a spus acolo cuvîntul, dovădind însuflețire patriotică și implicare în procesul de dezvoltare a Țării. Tot printre cei dintîi a dat și altora exemplul angajării Bisericii și al angajării personale în Frontul Democrației și Unității Socialiste, răspunzînd cu recunoștință chemării Conducătorului Statului nostru de a pune umărul la tot ceea ce se face bun și de folos poporului, activitate de la care Biserica n-a fost exclusă, ci, dimpotrivă, a fost chemată, recunoscîndu-i-se potențele și acele contribuții pe care, de pe poziția sa, le poate aduce binelui obștesc și mai ales păcii între popoare. Patriarhul Iustin a fost de la început membru în Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste și, cuvîntul său era întotdeauna ascultat cu interes. El își afirma în felul acesta nu numai convingerile sale, ci și ale Bisericii, izvorînd din învătura ei, pe care știa mai bine ca oricare altul s-o interpreteze. Cuvîntul său era normativ pentru întreaga Biserică.

Și dacă Statul nostru, prin Președintele său, Domnul Nicolae Ceaușescu, a spus de multe ori că modelul românesc de conviețuire a cultelor și a naționalităților cu socialismul, poate fi dat drept exemplu, Patriarhul Iustin, care a avut o mare admirație față de Președintele Ceaușescu, a spus adeseori că acest lucru se poate confirma în întregime și din partea Bisericii. Dovada respectului de care s-a bucurat la rîndul său și defunctul, o constituie și faptul că Președintele Țării a trimis Bisericii noastre, cu prilejul tristului eveniment, o telegramă de profund regret, iar o altă dovadă, tot atît de grăitoare, este prezența la această adunare solemnă de doliu a Domnului Gheorghe Rădulescu, Vice-președinte al Consiliului de Stat, a Domnului Dr. Constantin Arsene Vice-președinte al Frontului Democrației și Unității Socialiste și a Domnului Ion Cumpănașu, Președintele Departamentului Cultelor.

Așa se explică de altfel faptul că, într-o societate cu totul nouă, și total diferită de cea de dinainte de război, profesînd o ideologie diferită de cea a Bisericii, într-un regim socialist, Biserica Ortodoxă Română și cultele în general, au găsit împreună cu statul acest *modus vivendi* realist, care asigură credincioșilor drepturile fundamentale la practicarea credinței și exercitarea cultului.

Și acest lucru e cu atît mai important, cu cît el s-a petrecut, în ciuda multor pronosticuri negative din timpurile de început și în ciuda celor care, astăzi, monologînd pe unde

din afara țării, se prefac a nu înțelege și a nu crede că lucrurile se petrec într-adevăr așa. Dar dacă ar crede și ar înțelege, cum și-ar mai justifica existența acolo? Și-apoi, a înțelege presupune inteligență, oarecare efort și, mai presus de toate, onestitate.

Patriarhul Iustin a contribuit mult, esențial, la deschiderea căilor de situare a Bisericii în condițiile noi la care ne-am referit. Multă lume a fost și mai este încă preocupată în Apus de locul și de viitorul Bisericii în socialism. Se vehiculează temeri și se fac adesea din nimicuri particulare, survenite din cauze cu totul din afara sferei religioase, generalizări care prevestesc catastrofe și bănuiesc persecuții! Multă lume s-a mirat de ce Patriarhul Iustin n-a luat niciodată în serios asemenea considerații, și nu le-a replicat celor ce le proferau. De fapt a explicat întotdeauna celor ce doreau cu adevărat să se lumineze. Nu-i lua însă în seamă pe cei pe care îi știa că nu au urechi de auzit și că în fond nu-i interesa decît ceea ce se spunea ei. El și-a continuat, sigur pe sine și încrezător în înțelepciunea conducătorilor statului, drumul pe care s-a angajat de la început și care s-a putut verifica permanent: toate bisericile deschise și cu preoți slujitori, școli teologice suficiente pentru asigurarea generației viitoare de preoți, presă teologică de înaltă ținută și cercetare de specialitate de mare erudiție, asigurarea materială a clerului, case de odihnă și sanatorii, pensii și loc de cîinst în societate, asigurate prin legi și în fapt.

El a considerat, și pe bună dreptate, că își face datoria de Păstor bun și noi toți am știut că este așa. Toate aceste dovezi, enumerate mai sus, au fost mereu și mai sînt și azi ușor controlabile de către oricine, și știm toți cu certitudine că în permanență conștiința lui a fost împăcată.

A fost o personalitate de prim rang, de o structură cum rar se întîlesc. Ca orice om cu adevărat inteligent, nu refuza umorul, dar structura lui intimă era alcătuită dintr-un eșafodaj de oțel. Simțea de îndată în el, pe omul cu care nu se putea juca, pe care nu-l putea întoarce cum ai fi vrut, pe care îl convingea greu. Dialogul cu el nu era comod, pentru că nu-și îngăduia să greșească, sau să fie îndrumat pe o cale din care să rezulte o greșală, sau îndepărtate consecințe nedorite. Dar era deschis oricăror sugestii și, cînd nu te mai aștepta, după ce te-a întors pe toate fețele și-ți credeași partida pierdută, și referatul respins, deodată își însușea ceea ce părua a fi refuz fără drept de apel. Însămă că și-a format convingerea că totul era în ordine și că lipseau capcanele.

Era în general linear. Cei care îl cunoșteau îi puteau bănui dinainte reacțiile. Și era așa pentru că opera cu principii și legi care îi erau cunoscute și interlocutorului. Dar uneori găsea în el resurse și pentru soluții care altora nu le-ar fi trecut prin gînd niciodată. De aceea i s-ar atribui uneori, și nu fără temel, și hotăriri care veneau în contradicție chiar cu logica sa de fier și cu spiritul său legalist. Aceasta se întîmpla cînd ieșea din linearul cunoscut de toți, și oferea surpriza unei soluții determinate de inima sa, în ciuda faptului că își contrazicea rațiunea. Nu de puține ori am zis, chiar unii dintre noi, colaboratorii săi, că iartă cînd nu trebuie, dar cînd spunea despre un preot vrednic de pedeapsă care are cinci copii, o soție bolnavă și că un transfer de pildă, sau o caterisire ar fi o pedeapsă nemeritată pentru acestia, toți conveneam că, vorba lui Pascal, inima are și ea rațiunile ei, și ne declarăm toți de acord cu hotărîrile inimii lui. Nu i s-a putut însă reproșa niciodată că a pedepsit pe cine nu trebuia.

Printre noi, sinodali, Patriarhul Iustin a fost un uriaș frumos și echilibrat. Nu numai la propriu, prin statura lui bine legată și armonios alcătuit, ci și prin întreaga lui statură intelectuală, morală și sentimentală. A fost omul care n-a fost niciodată, de către nimeni, bănuit de vreo abatere de la normele unei conduite drepte, demne și morale. Mai degrabă a fost bănuit de rigiditate, deși nu întotdeauna cu dreptate, pentru că masca cu grija o inimă bună și o deschidere atentă către problemele fiecăruia.

Biserica Ortodoxă Română pierde prin trecerea lui la cele veșnice, un adevărat Patriarh. Cum spuneam și altădată: părea născut să fie Patriarh. Pînă a fi patriarh, fusese într-un provizorat pe care toată lumea l-și știa ca atare.

Amintirea lui printre noi, exemplul său în conducerea Bisericii și în soluțiile pe care le-a imprimat raporturilor cu statul, în condițiile regimului nostru socialist, vor rămîne paradigme ale orientării Bisericii în viitor. De la el au învățat generații de preoți că Biserica, ori va fi slujitoare, ori nu va mai fi. El a optat pentru a fi, și opțiunea lui e marea moștenire pe care ne-o lasă, și pe care toți o vom respecta. Pleacă dintre noi în ceas de împlinire totală. Îl plîngem pentru că pleacă, dar fi și mulțumim pentru ceea ce ne lasă. La toate acestea ne vom gîndi cînd, de acum încolo, vom adăuga în rugăciunile noastre la cei 3 mari patriarhi de dinaintea sa, pe cel de-al patrulea la fel de mare, Iustin Patriarhul, pîrintele nostru.

Iar creștinește, cum zice ecfonul de la slujba înmormîntării, „nefiînd om care să fie viu și să nu greșească”, de va fi greșit și el ceva, ca om, că zicem tot, acum și pururea, o rugăciune pentru sufletul său, potrivit tradiției noastre: „Dumnezeu să-l ierte și cu dreptii să-l numere. Să-i dea odihnă cea veșnică întru bucuria Pîrintelui ceresc, pe care l-a slujit cu credință, cu speranță și cu dragoste.” Amin!

DOLIUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

(continuare din pag. 1)

bisericească, cum pot fi socotite pe bună dreptate mănăstirile din Moldova, anii de păstorie ai mitropolitului Iustin au însemnat reeditarea vremurilor vovodale.

Remarcabile împliniri pe plan gospodăresc și pastoral, activitate excepțională pe plan ecumenic, înaltul prestigiu dobîndit pe linie cetățenească (din 1959 a fost ales deputat în Marea Adunare Națională) l-au purtat pe mitropolitul Iustin Moiseuc către o nouă slujire în Biserici, de această dată către demnitatea cea mai înaltă și anume aceea de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, cînd în 1977 scaunul patriarhal a devenit vacant, prin trecerea la cele veșnice a patriarhului Justinian.

Pe parcursul aproape unui deceniu, de cînd patriarhul Iustin Moiseuc s-a aflat în fruntea Bisericii noastre strămoșești a înscris, la București, însemnate realizări dintre care la loc de frunte amintim cele cîteva ediții scripturistice apărute cu purtare sa de grija și vasta lucrare de traducere și tipărire a scrierilor patristice.

Acum cînd patriarhul Iustin pășeste peste pragul vremenicii spre a se înfățișa înaintea Judecătorului Suprem, care dă fiecăruia răspalta după ostentelle sale, chipul său deplin conturat ne apare împodobit cu cele mai alese virtuți de părinți și slujitor al Bisericii noastre străbune și al neamului din care a odrăslit.

Funeraliile adormitului în Domnul patriarhul Iustin au avut loc Duminică, 3 august a. c., în catedrala patriarhală.

Din partea autorităților de stat au asistat: D-I Gheorghe Rădulescu, vicepreședinte al Consiliului de stat; D-1 Constantin Arsene, vicepreședinte al Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste; reprezentanți ai Departamentului Cultelor și ai Consiliului Popular al Capitalei.

Au luat parte membrii Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, sefi cultelor din țara noastră, profesori de teologie, alți membri ai clerului și un mare număr de credincioși.

Au participat, de asemenea, reprezentanți ai unor Biserici de peste hotare și ai unor organizații religioase internaționale.

La catafalcul defunctului era depusă o coroană de flori din partea secretarului general al Partidului Comunist Român, președintel Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu.

D-1 Gheorghe Rădulescu, vicepreședinte al Consiliului de Stat, a prezentat condoleanțe din partea președintelui țării, a Consiliului de Stat, guvernului, a Frontului Democrației și Unității Socialiste.

La orele 9 a avut loc, în sala sinodală, o Adunare solemnă de doliu.

În cuvîntul de deschidere a Adunării, I. P. S. Teoctist Arăpaș, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și lociitor de patriarh a omagiat în cuvinte emoționante personalitatea adormitului în

(Continuare în pag. a 3-a)

DOLIUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Aspect de la stufba înmormintării

Domnul, patriarhul Iustin. Deși chipul său pămîntesc se va risipi în țărîna din care a fost luat, a arătat I. P. S. Sa, chipul său lăuntric va rămîne printre noi. Patriarhul Iustin a fost un mare slujitor al Bisericii, un mare și iubit fiu al patriei și al poporului său.

I. P. S. Sa a dat citire apoi scrișorii de condoleanțe adresate Sinodului Bisericii Ortodoxe Române din partea Consiliului de Stat și a adresat sincere mulțumiri președintelui țării Domnului Nicolae Ceaușescu, Consiliului de Stat, Guvernului, Frontului Democratiei și Unității Socialiste, personal delegaților acestor foruri pentru încurajatoarele cuvinte exprimate ca și pentru participarea la doliul Bisericii Ortodoxe Române.

Vorbitorul a dat asigurarea că Biserica Ortodoxă Română va sprijini pe mai departe, de pe poziția ei și cu mijloacele specifice, acțiunile întreprinse de conducerea noastră de Stat, în frunte cu președintele Nicolae Ceaușescu, pentru propășirea patriei, pentru înfăptuirea idealurilor de libertate, independență și suveranitate națională, pentru apărarea păcii și instaurarea în lume a unui climat de securitate și colaborare.

În continuare a luat cuvîntul I. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului care, în numele Sf. Sinod, a omagiat personalitatea președintelui acestui înalt for de conducere al Bisericii Ortodoxe Române, patriarhul Iustin Moisescu (Cuvîntarea se redă în întregime).

A vorbit apoi I. P. S. Mitropolit Bartolomeu de Philadelphia, în numele Sanctității Sale Patriarhului Demetrios I și al Sf. Sinod al Patriarhiei Ecumenice.

I. P. S. Sa a dat expresie sentimentului de adîncă compasiune pe care îl încearcă ierarhii, clerul și credincioșii Patriarhiei Ecumenice față de Biserica Ortodoxă Română, pentru greaua pierdere suferită prin trecerea la cele veșnice a patriarhului Iustin Moisescu.

Biserica Constantinopolului — a arătat I. P. S. Sa — merge, în aceste clipe grele alături de Biserica Ortodoxă Română împărțîndu-i durerea și înfrîntarea, pentru că patriarhul Iustin n-a aparținut numai Bisericii sale ci întregii Biserici a lui Hristos.

A fost un conducător bisericesc pătruns de o adîncă conștiință a nevoii de refacere a unității creștine.

S-a spus cu ocazia alegerii sale ca patriarh că avea o viziune realistă în ce privește viitorul Ortodoxiei. A fost într-adevăr filozoful, mărturisitorul și apărătorul Ortodoxiei în țara sa și în întreaga lume.

I. P. S. Mitropolit Iuvenale de Krutitski și Kolonna a transmis condoleanțe în numele Sanctității Sale Pimen, patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, ca și al Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse. Preluînd ideea din telegrama adresată Bisericii Ortodoxe Române de către S. Sa Pimen, vorbitorul a arătat că în conștiința noastră va rămîne vie figura marelui și ilustrului ierarh adormit în Domnul. El a fost un mare luptător pentru unitatea ortodoxă, mare activist în mișcarea ecumenică, un mare și neobosit militant pentru pace și, de asemenea, un mare prieten al Bisericii Ortodoxe Ruse. L-am iubit din toată inima și nu-l vom uita. Acum, la plecarea lui dintre noi, sîntem în durere dar și în rugăciune. Pierderea acestui mare om nu va face, sîntem siguri, să se împuțineze relațiile dintre Bisericile noastre. Chiar de mine va trebui să continuăm tradiția bunelor noastre relații și să ne unim eforturile spre a păstra această lume și a o feri de pericolul nuclear.

Din partea Bisericii Ortodoxe din Grecia a participat și a vorbit în cadrul Adunării de doliu, din sala sinodală, I. P. S. Mitropolit Pantelimon de Corint, care a exprimat condoleanțe în numele primatului Greciei

I. P. S. Arhiepiscop Serafim, al întregii ierarhii și al poporului grec. I. P. S. Sa a caracterizat pe adormitul în Domnul patriarhul Iustin cu aceste cuvinte: statură înaltă și dreaptă, smerit în sufletul său și plin de bunătate. Toate cîte le spunea erau pline de simț practic și de teologie. Personal — a precizat I. P. S. Pantelimon — am pierdut un părinte iubit și un prieten. Sufletul lui se bucură azi de vederea luminii celei necreate a lui Dumnezeu, iar privind în jos, spre cele pămîntesti, se bucură de dreapta cinstire pe care i-o dăm noi toți.

Vaticanul și personal papa Ioan Paul al II-lea l-au încredințat cu purtarea mesajului de condoleanțe pe Mons. Meeking Basil din cadrul Secretariatului pentru Unitatea Creștinilor.

Vorbitorul a spus între altele: Papa Ioan Paul al II-lea și scaunul Romei exprimă Bisericii Ortodoxe Române simpatie, solidaritate și sincere condoleanțe pentru pierderea întîistătorului ei. Noi, Biserica soară a Romei ne alăturăm Bisericii Ortodoxe Române în a înălța mulțumiri lui Dumnezeu pentru modul în care patriarhul Iustin a condus destinele Bisericii sale. Implorăm lumina cerului asupra sufletului său mare. Ne reamintim cu respect de înțelepciunea sa, de modul superior în care a păstoriț turma cea cuvîntătoare, de multiplele sale daruri pe care le-a pus în slujba Bisericii și a mișcării ecumenice. Știm cît de mult a încurajat patriarhul Iustin activitatea și lucrarea ecumenică. Știm cît de mult a pus el resursele sale lăuntrice în slujba acestei mișcări. El a intuit cît de urgent este ca fiii diferitelor Biserici să fie împreună, depășind barierele care ne separă. Patriarhul Iustin a militat pentru apropierea timpului cînd vom putea da mărturie comună în fața lumii despre Învierea Domnului.

Iată de ce sîntem părtași acum la marea durere a ierarhilor, clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române. Ne rugăm Mîntuitorului Hristos, Domnului Sfinților și capul Bisericii să-i dea bună răsplătă robului Său patriarhul Iustin și ca Duhul Sfinț să conducă Biserica văduvită astăzi de păstorul ei și să dea țarie și dragoste poporului Său credincios.

Dr. Glen Garfield Williams a reprezentat la funeralii Conferința Bisericii Europene și Consiliul Ecumenic al Bisericii. Aducînd mesajul de profund omagiu față de personalitatea celui adormit, vorbitorul a arătat: atît Conferința Bisericii Europene cît și Consiliul Ecumenic al Bisericii au pierdut în patriarhul Iustin un părinte venerat și un scump prieten. Pentru noi toți el a fost o prezență mare și binecuvîntată; o bucurie care ne-a încălzit sufletele; un conducător de seamă al mișcării ecumenice; o ființă umană cu inimă caldă. L-am iubit mult pentru înțelepciunea sa. A vorbit rar în întîlnirile ecumenice dar ori de cîte ori a luat cuvîntul a spus tot ceea ce trebuia să spună. Patriarhul Iustin a fost un om al păcii. A fost un om care nu numai că a vorbit despre pace dar a și reflectat profund asupra semnificațiilor păcii. Ne aducem aminte că adeseori, după ședințe mai dificile, cînd era greu să ajungem la un consens, el se apropia de noi în pauze și ne spunea: părerea mea este că trebuie să abordăm problema aceasta așa. Întodeauna calea pe care el o indica era o cale a păcii. Mulțumim lui Dumnezeu pentru ceea ce el a fost pînă acum și de asemenea pentru ceea ce va fi în viitor.

Conferința Creștină pentru Pace a fost reprezentată la funeralii de către I. P. S. Pancratie, mitropolit de Stara Zagora (Bulgaria) și vicepreședinte al acestei organizații intercreștine cu sediul la Praga.

I. P. S. Sa a spus între altele: Conducerea Conferinței Creștine pentru

Pace în cadrul căreia Biserica Ortodoxă Română ocupă un loc de seamă exprimă sincere condoleanțe clerului și dreptmăritorului popor din țara prietenă — România. Veghînd la catapalcă vrednicului de pomenire Iustin patriarhul, ne vin în minte cuvintele Mîntuitorului: „Fericiți sînt făcătorii de pace!” și de asemenea: „Fericiți sînt cei ce au adormit pentru că faptele lor vorbesc despre ei.”

Într-adevăr, patriarhul Iustin s-a numărat între făcătorii de pace și faptele lui sînt grăitoare în această privință. Întreaga sa activitate a fost axată pe principiul păcii, al dragostei de popor, al responsabilității pentru destinul lumii și al omeniilor acum cînd planează asupra tuturor pericolul războiului nuclear.

Patriarhul Iustin a fost mai mult decît un simplu militant pentru pace. El s-a numărat între pionierii acțiunilor organizate în Europa pentru apărarea păcii, după cel de al doilea război mondial care a adus atîtea suferințe și distrugeră. În rîndul luptătorilor pentru apărarea păcii numele său ocupă un loc important. Prin aceasta, numele său se înscrie de asemenea între cei mai aleși fii ai lui Dumnezeu. În timpul arhipăstoririi sale, Biserica Ortodoxă Română a tras o brazdă nouă în arla apărării păcii, a dezvolțării și întăririi relațiilor de prietenie și colaborare între oameni și popoare.

Aici, în România iubitoare de pace, la inițiativa și cu sprijinul patriarhului Iustin, forul nostru creștin de luptă pentru pace a găsit întodeauna teren propice spre a acționa eficient pentru întărirea păcii, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă lipsită de arme nucleare. Acestea au fost cerințe pe care patriarhul Iustin le-a exprimat adeseori, în consens cu politica înțeleaptă, leală și dezarmării a guvernului român. Faptele sale de jertfă pentru slujirea Bisericii și poporului său au avut ca fundament apărarea păcii în întreaga lume.

La încheierea Adunării solemne de doliu din sala sinodală, I. P. S. Teoctist al Moldovei și Suvevei și locțiitor de patriarh a mulțumit tuturor vorbitorilor pentru condoleanțele transmise.

La ora 11 a avut loc, în catedrala patriarhală, slujba înmormintării Patriarhului Iustin Moisescu, după ce în prealabil a fost oficiată Sf. Liturghie.

Au slujit toți membrii Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și unii dintre invitați.

Au luat parte, pe lîngă cei amintiți la Adunarea solemnă din sala sinodală, și reprezentanți ai unor ambasade din capitala României.

Erau de față de asemenea membrii familiei adormitului în Domnul, patriarhul Iustin.

Răspunsurile au fost date de către corul Patriarhiei Române.

În final a luat cuvîntul I. P. S. Teoctist Mitropolitul Moldovei și Suvevei și locțiitor de patriarh. (Cuvîntarea I. P. S. Sale este redată în întregime în cuprinsul prezentului număr al „Telegrafului Român”).

Președintele Departamentului Cultelor, Ion Cumpănașu, care a vorbit în continuare, a relevat faptul că timp de aproape un deceniu, cît s-a aflat în fruntea Bisericii Ortodoxe Române, patriarhul Iustin Moisescu și-a făcut un crez de conștiință din slujirea devotată a Bisericii, a patriei și a binelui obșteșc, în spiritul celorlalte bune tradiții. Vorbitorul a arătat apoi că legătura cu poporul, cu viața, frămîntările și aspirațiile acestuia a fost o constantă a tuturor preocupărilor celui care a vegheat la bunul mers al vieții Bisericii Ortodoxe Române. Fidel acestor convingeri patriarhul Iustin a îndrumat în permanentă clerul și credincioșii ca, beneficiînd de drep-

turile și libertățile conferite de Constituție, să-și îndeplinească cu devotație îndatoririle cetățenești, să sprijine fără preget strădaniile poporului de făurire a unei Românie moderne, prospere, libere și independente.

Președintele Departamentului Cultelor a reliefat că patriarhul Iustin, ierarh — patriot, legat cu trup și suflet de năzuințele poporului român, a înțeles și sprijinit comandamentele noi pe care le trăim, mîndru de progresele uriașe pe care România, sub conducerea înțeleaptă a președintelui Nicolae Ceaușescu, le-a făcut în ultimele decenii și care au situat țara noastră pe un loc demn în rîndul națiunilor libere și suverane ale lumii.

Prezent în persoană la funeralii, Săcitate Sa Patriarhul Maxim al Bisericii Ortodoxe Bulgare l-a caracterizat pe adormitul în Domnul, patriarhul Iustin, prin aceste cuvinte: Cel care ne părăsește astăzi a fost un ierarh luminat, patriot devotat, militant multiplu pentru apropierea creștinilor, pentru pace și prietenie între popoare. Ne vom aduce mereu aminte de el ca de unul ce a arătat o mare dragoste frățească pentru noi și pentru Biserica Bulgariei. Din înălțimea slujirii sale nu a conțenit a lucra pentru întărirea sentimentelor de frățietate între Bisericile și popoarele noastre vecine și prietene.

În numele celor două eparhii romano-catolice din țară a luat cuvîntul P. S. Episcop Ioan Robu, conducătorul Arhiepiscopiei romano-catolice din București. P. S. Sa a arătat că patriarhul Iustin a fost o ilustră personalitate a vieții creștine din România și de peste hotare. El și-a închinat viața slujirii Bisericii și patriei sale. În persoana sa, noi toți am avut un bun prieten, care s-a străduit să păstreze cu toți o strînsă legătură frățească. S-a distins printr-o meritorie activitate de mărire a lui Dumnezeu și slujire a binelui semenilor. În încheiere, P. S. Sa a spus: „Păstrînd în inimile noastre imaginea celui pe care bunul Dumnezeu l-a ales spre a fi nu numai păstor de suflete, ci l-a orînduit prin harul Său de a fi Cap al Bisericii Ortodoxe Române timp de 9 ani, acum cînd nu se mai află printre noi, înălțăm rugile noastre fierbinți spre Mîntuitorul nostru: „Doamne, Iisuse Hristoase, Tu care dăruiești credință și speranță în viața veșnică, binevoiește a mîngia și pe cei îndurați de moartea Preafericitului Iustin Moisescu;”

Tu care l-ai spălat cu apa botezului și l-ai însemnat cu sfința Ungere, binevoiește a-l număra printre sfinții și aleșii Tăi;

Tu care la ospătul sfinț l-ai hrănit cu Trupul și Singele Tău, binevoiește a-l primi la masa împărăției Tale;

Tu care l-ai învrednicit să împlinească în Biserica slujba preoțască, binevoiește a-l face părtaș la Liturghia veșnică din ceruri spre a auzi cuvintele pline de mîngiere: „Bine, slugă bună și credincioasă... intră în bucuria Domnului Tău” (Mt. 25, 21).

Dumnezeu să-l odhnească în pace!”

Eminența Sa, Laszlo Papp, episcopul Episcopiei Reformate din Oradea a exprimat în cuvîntul său, mulțumiri lui Dumnezeu pentru bunătatea manifestată față de toți, dăruindu-l ca patriarh pe cel ce pleacă spre zărlile veșniciei. Cel care ne-a părăsit — a arătat vorbitorul — a fost și al nostru, al tuturor cultelor religioase din țară. Patriarhul Iustin a contribuit substanțial nu numai la unitatea și armonioasă concurență dintre culte dar și la frățietatea și unitatea diferitelor naționalități conlocuitoare din România. „Această unitate de nezdruclinat — a arătat vorbitorul — a accentuat-o Prea Fericitul Patriarh în cuvîntarea sa roșită — drept testament social — la Plenara Consiliului Național al Frontului Democratiei și Unității Socialiste din 28 martie a.c., declarînd: „... într-un glas cu președintele țării, domnul Nicolae Ceaușescu, zicem și noi fără încetare, cu deplină convingere: „Trebuie făcut totul pentru apărarea dreptului sacru al popoarelor, al oamenilor la existență, la viață liberă și demnă, la pace.”

În final, vorbitorul a spus: „Exprimînd acum condoleanțele frățești ale Bisericii Reformate, împreună cu cele ale mele, voi termina cuvîntul meu izvorît din inimă, cu prilejul acestei ultime întîlniri cu patriarhul Iustin, cu un citat biblic, luat din Apocalipsă: „După acestea, m-am ui-

tat și iată mulțime multă, pe care nimeni nu putea s-o numere, din tot neamul și semințiile și popoarele și limbile stînd înaintea tronului și înaintea Mielului, îmbrăcată în veșminte albe și avînd în mînă ramuri de finic. Și mulțimea striga cu glas mare, zicînd: Mîntuirea este de la Dumnezeu nostru, care șade pe tron, și de la Mielul.” (7, 9—10).

Să ne dea mîngiere și țarie conștiința, că Prea Fericitul Patriarh Iustin e acum înconjurat de acest norod al fericților, unde Defunctul nostru mult stimat și iubit i-a fost dată din harul lui Dumnezeu fericirea ce nu poate să fie exprimată cu cuvintele noastre!”

Cuvînt de înaltă cinstire pentru personalitatea conducătorului Bisericii noastre, trecut la cele veșnice, a roștit apoi Eminența Sa Albert Klein, Episcopul Bisericii Evanghelice C. A. din România. Vorbitorul a spus între altele: „Să-mi fie permis ca în numele Bisericii Evanghelice C. A. din Republica Socialistă Românie să exprim sincerele noastre condoleanțe și adîncă noastră compasiune Sfințului Sinod, Bisericii Ortodoxe Române, care a pierdut patriarhul și conducătorul ei părintesc, atît de mult iubit de cler și de credincioșii ortodocși și atît de mult prețuit de toți care l-au cunoscut din rîndurile celorlalte culte.

Încă din scurta sa perioadă de activitate ca mitropolit al Ardealului, răposatul ne este cunoscut ca un ierarh adînc înrădăcinat în viața poporului său, înzestrat cu o mare putere de muncă, un spirit creativ și o cuprînzătoare cultură teologică, care l-au ajutat să îndemne colaboratorii săi la o vie activitate în slujba înnoirii vieții bisericesti, din izvoarele ei proprii, în condițiile noi, create prin transformarea României într-un stat socialist. Felul cum a stabilit el locul pe care Biserica trebuie să-l ocupe în societatea socialistă a fost de folos și celorlalte culte din țară, la formularea contribuției lor pentru edificarea patriei.

Dar ne amintim cu caldă recunoștință și de activitatea răposatului în domeniul ecumenic.

Continuînd opera de deschidere ecumenică a marelui său predecesor, răposatul a ocrotit străduințele de înțelegere reciprocă și de colaborare pe plan local a cultelor din România, străduințe care au culminat în cele trei adunări pentru pace și dezarmare la care reprezentanții cultelor din țară, împreună cu numeroșii oșpeți din străinătate s-au angajat în deplină unitate pentru pacea lumii.

Nu vom uita discuțiile, fie pe plan local, fie în cadrul conferințelor bisericesti internaționale, în care marele teolog ortodox a arătat o înțelegere subtilă pentru pozițiile specifice din învățătura altor culte, nepierzînd niciodată din ochi chemarea spre unitate fundamentală a credințelor creștine în diversitatea confesională a diferitelor biserici.

Cu astfel de gânduri dorim să exprimăm în fața acestui sîriu recunoștința noastră pentru înțelegerea frățească cu care acela, care a fost patriarhul Iustin, a ținut deschise ușile acestui palat, invitîndu-ne să participăm la străduințele Bisericii Ortodoxe Române pentru unitatea creștină și pentru pacea lumii.”

După încheierea cuvîntărilor, sîriul cu corul neinsuflețit al patriarhului Dr. Iustin Moisescu a fost purtat pe umeri de către preoți, participanți la cursurile de vară de la București. Într-un impresionant cortegiu, în care s-au aliniat membrii Sfințului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, reprezentanți autorităților de stat, oșpeții de peste hotare, membrii familiei, numeroși preoți, călugări și călugărițe, s-a făcut înconjurul catedralei patriarhale, în dangătul clopotelor și în ritmul lent al duoaselor cîntări bisericesti de la înmormintare. Credincioșii, care au acoperit dealul Patriarhiei, au privit pentru ultima dată chipul celui care vreme de aproape un deceniu a păstoriț cu vrednicie Biserica Ortodoxă Română.

S-a intrat apoi în catedrală, unde rămășițele pămîntesti ale patriarhului Iustin au fost asezate în cripta aflată alături de a celorlalți doi patriarhi: Miron și Nicodim, spre a rămîne acolo pînă la învierea cea de obște. Veșnică să-i fie pomenirea!

Pr. prof. D. Abrudan

Vorbeste S. Sa Maxim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare

Ecumenism

Speranțe și decepții ecumenice la Bari

Intre 28 mai și 7 iunie 1986 a avut loc la Bari, la centrul OASI SANTA MARIA, CASSANO MURGE, în sudul Italiei, cea de-a patra sesiune plenară a Comisiei internaționale mixte de dialog dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică. Celelalte trei, anterioare, s-au ținut în insula Patmos, la München și în insula Creta. Deschiderea festivă a lucrărilor s-a făcut în primăria orașului Bari, unde au fost prezentați nu numai primarul și consilierii comunali, nu numai prefectul regiunii, ci însuși ministrul de interne al Italiei, Oscar Luigi Scalfaro, venit de la Roma anume pentru a onora deschiderea Conferinței. Duminică, 31 mai reprezentanții ortodocși au celebrat o Sfințită Liturghie în biserica San Nicola, sub altarul căreia, în criptă, se află mormintul cu moaștele Sfintului Nicolae, furate de către Cruciați în secolul al XI-lea și aduse la Bari, unde au rămas până astăzi, venerate cum se cuvine de către localnici, care consideră această prezență în orașul lor drept o mare cinste și își simt, din cauza aceasta, o deosebită vocație ecumenică, fiind loc de întâlnire a Orientului cu Occidentul, deoarece, precum se știe, Sfintul Nicolae, deși acum e la Bari, aparține Orientului, ca fost episcop al localității Myra din provincia Licia din Asia Mică.

Fiecare Biserică ortodoxă, din cele patruzeci și cinci canonic cîte există în lume, este reprezentată în Comisia de dialog prin cîte doi delegați. Printre Bisericile necanonice, deci nereprezentate, fac parte așa-zisa Biserica Ortodoxă Americană, Biserica Macedoniei, acestea două declarate necanonice autocefale, și unele Biserici dizidente, ale unor diaspore, organizate paralel cu Bisericile-mame. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de autorul acestor rânduri și de profesorul preot dr. Dumitru Radu, prorectorul Institutului Teologic din București. Au fost prezente și cei doi co-președinți, Arhiepiscopul Stelianos al Australiei, reprezentînd Patriarhia Ecumenică (Constantinopol), și Cardinalul Johannes Willebrands, reprezentînd Vaticanul.

Delegații Vaticanului au fost prezenți toți, cu o singură excepție: cardinalul Friedrich Wetter, arhiepiscop de München și Freising, care se afla într-o vizită oficială în U.R.S.S. pentru contacte cu Biserica Ortodoxă Rusă. Printre cei prezenți au mai fost: Cardinalul Roger Etchegaray, din Curia romană de la Vatican, cardinalul Salvatore Pappalardo, arhiepiscop de Palermo, Pierre Duprey secretarul Secretariatului pentru Unitatea Creștinilor, de la Roma, prof. Jean M. R. Tillard, de la Universitatea din Ottawa, Canada, Pr. Emmanuel Lanne de la mănăstirea benedictină Chevetogne, Belgia, redactorul revistei *Irenikon*, generalul iezuitilor, preotul Peter Hans Kolvenbach, profesorul Waclaw Hryniewicz de la Universitatea din Lublin, Polonia, Mgr. Eleuterio Fortino de la Secretariatul pentru Unitate de la Roma, prof. Ernst Suttner de la Universitatea din Viena, prof. Vittorio Peri, bibliotecarul Vaticanului, prof. Frederic Mc Manus de la Universitatea catolică din Washington, Mgr. Michele Maccarrone, președintele Comisiei de științe istorice a Vaticanului, P.S. Episcop Jakab Antal de Alba Iulia și alții.

Dintre Bisericile Ortodoxe, două au lipsit în semn de protest împotriva Vaticanului: Biserica Greciei și Biserica Ierusalimului; nu au fost prezente de asemenea: Biserica Rusiei și Biserica Gruziei, trimițînd însă urări de succes lucrărilor Conferinței, și asigurînd că absența lor e accidentală și că nu înseamnă o boicotare a dialogului.

Biserica Greciei a considerat că gîzduirea de către Vatican a unei expoziții de icoane ortodoxe din Macedonia, ar fi însemnat recunoașterea de către Vatican a Bisericii macedonene schismatice, deci un amestec în treburile interne ale Ortodoxiei. În afară de acestea, icoanele nici n-ar fi fost macedonene, ci grecești-bizantine, intrucît toate purtau amprenta stilului bizantin-grec și chiar și inscripții grecești.

Biserica Ierusalimului a absentat în semn de protest față de acțiunile prozelitiste ale Patriarhatului latin (romano-catolic) al Ierusalimului, în rîndurile ortodocșilor din Țara Sfințită. De altfel delegația Bisericii Ortodoxe a Ierusalimului avertizase încă de acum doi ani asupra abuzurilor romano-catolicilor din Țara Sfințită.

Pe parcursul lucrărilor, aproape de sfîrșit, s-a retras din lucrări și delegația Bisericii sîrbești, ca să arate că și această Biserică, este nemulțumită de atitudinea Vaticanului față de Biserica schismatică a Macedoniei.

În ziua de 3 iunie a părăsit Conferința și autorul acestor rânduri, dar din motive cu totul de altă natură. Fusesem în aceeași zi anunțat că a trecut la cele veșnice fostul mitropolit al Ardealului, Nicolae Mladin, retras și grav bolnav la mănăstirea Simbăta de aproape șase ani. Am dorit din tot sufletul să fiu prezent la înmormîntare, unde am și ajuns în aceeași zi, fiind astfel în soborul de slujitori care l-au petrecut pe răposat pe ultimul drum în ziua de 4 iunie 1986.

Încă fiind acolo însă, partea romano-catolică, prin cardinalul Willebrands a explicat că n-a fost nici o clipă în intenția Vaticanului de a

recunoaște Biserica schismatică a Macedoniei. În acest sens s-au și trimis telegrame, încă înainte de începerea Conferinței, tuturor capilor Bisericii Ortodoxe. Vaticanul n-ar fi intenționat deci să se amestece în treburile Bisericii Ortodoxe Sîrbe sau, în general, în treburile ortodocșilor.

Cu privire la acuzațiile de prozelitism din Țara Sfințită, pentru care reprezentanții Patriarhiei Ierusalimului au comunicat și unele dovezi concludente, cardinalul Willebrands și-a exprimat regretul, și a promis că va cere Vaticanului să ia măsuri urgente pentru ca astfel de lucruri să nu se mai repete.

Reprezentanții celorlalte Biserici Ortodoxe prezente la întrunire, inclusiv cei ai Patriarhiei Ecumenice, ai Patriarhiei Alexandriei, ai Patriarhiei Antiochiei, ai Patriarhiei Române, ai Patriarhiei Bulgare etc., neprimind alte instrucțiuni de la Bisericiile lor, decît acelea cu care pleaseră de acasă, au rămas în continuare și au lucrat cu spor, reușind să ajungă la unele formule comune pe calea grea și spinoasă a reimpăcării celor două Biserici.

Delegatul Bisericii Ortodoxe Române, semnatulurului nostru, a propus, și la aceasta s-au raliat toți ortodocșii întruniți aparte, și apoi și romano-catolicii în sesiune plenară, ca pe temeiul solidarizării frățești cu Bisericiile absente, lucrările Sesiunii a IV-a a Comisiei internaționale mixte de dialog dintre cele două Biserici să nu se finalizeze în actuala Sesiune, ci să se rediscute într-o Sesiune viitoare, cînd vom fi din nou toți, împreună. Ceea ce s-a și întimplat. Comisia mixtă de dialog, cu membrii rămași, a desfășurat o lucrare merituoasă și a pregătit două documente care, cu posibile și minime modificări, vor putea fi adoptate la o Sesiune viitoare. Arhiepiscopul de Bari, Mariano Magrassi, s-a oferit să găzduiască tot el, și tot la Bari, în anul viitor, reîntrunirea Comisiei, în speranța unei împăcări unanime, pentru finalizarea documentelor de pe agenda, pentru a se putea face un pas mai departe. Copreședintele Comisiei de dialog, Arhiepiscopul Stelianos al Australiei (Patriarhia Ecumenică), a dat asigurări că Bisericiile absente și-au exprimat protestul doar prin neparticiparea la această sesiune. Nici o Biserică n-a afirmat că se declară împotriva dialogului, sau că nu va participa la sesiunile următoare. Această asigurare a liniștit spiritele și a reinstalat speranța pe locul cel dintîi.

Temele care s-au discutat la Bari și care urmează să fie finalizate în anul viitor, la o Sesiune extraordinară (cele ordinare se țin din doi în doi ani) sînt următoarele: 1. *Credință, Taină și unitate Bisericii*, și 2. *Taina Profeției în structura sacramentală a Bisericii și, în special, importanța succesiunii apostolice pentru sfințirea și unitatea poporului lui Dumnezeu*.

Multe discuții s-au purtat acum doi ani în Creta de către Comisia plenară, și acum un an la Opole în Polonia, de către Comisia de coordonare a dialogului (membru și subsemnatul) cu privire la timpul și ordinea de administrare a Tainelor de inițiere: Botezul, Mirungerea și Sfînta Împărtășanie. Noi, ortodocșii, bazati pe practica cea mai veche și pe logica teologică, am susținut mereu că aceste trei Taine trebuie administrate în același moment, una după alta, în ordinea de mai sus. Romano-catolicii au căutat să îndreptățească practica lor la distanță una de alta — de pildă Mirungerea la vîrstă adultă — și chiar și o altă ordine a lor, adesea dînd Sfînta Împărtășanie între Botez și Mirungere, deci înainte ca cel botezat să fie pe deplin creștin. La Bari s-a încercat o iesire spectaculoasă din impas. Arhiepiscopul Mariano Magrassi a organizat în după-amiaza zilei de sîmbătă, 30 mai 1986, în catedrala din Bari, șase botezuri urmate imediat de mirungere și de sfînta împărtășanie. Erău copii între cinci și paisprezece ani care nu fuseseră botezați pînă atunci, fiecare cu nașul său, care a răspuns la le-pădări și l-au însoțit pe cei botezați și la ceremoniile următoare. Catedrala era arhiplină cu romano-catolici, și totul s-a terminat în aplauze care nu se mai terminau. Dacă pînă atunci romano-catolicii motivaau practica apuseană pe tradiția bine instalată în occident, care la cea mai mică încercare de schimbare ar provoca reacții și socuri puternice, iată că s-a făcut dovada că schimbarea nu șochează.

În sesiunea de luni, 1 iunie 1986 am fost cel dintîi care am interpretat evenimentul ca fiind crucial în istoria dialogului dintre cele două Biserici. L-am așezat pe acești trepăni pe care, cu doi ani în urmă, am apreciat recitarea Simbolului de credință, fără Filioque, în catedrala de la Trento — Italia, de către o masă imensă de catolici, de la simplii credincioși, pînă la preoți, episcopi și cardinali, drept cel dintîi eveniment istoric maior din istoria relațiilor dintre ortodocși și romano-catolici, după după anul 1054, cînd s-a petrecut marea schismă a despărțirii celor două Biserici.

Dar chiar și după demonstrația din catedrala de la Bari, trecerea de la eveniment la principile care urmau să fie consemnate în documentul dialogului, n-a fost ușoară. Partea ro-

mano-catolică, admitînd practica, a ezitat s-o consemneze ca acord de principiu care să ducă la reintroducerea ei în viața creștină a Occidentului. S-a argumentat în special cu necesitatea pastorală, ca tînărul care vine la Confirmare (Mirungere) să poată fi mai întîi catehizat, în așa fel încît Confirmarea să fie conștientă personal, să fie un angajament creștin în cunoștință de cauză. Noi am obiectat că dîncolo de faptul că aceasta este o inovație în practica creștină, oricum un angajament luat la 12 ani nu poate fi considerat ca luat în cunoștință de cauză, deoarece la această vîrstă puterea de discernămint e încă foarte relativă. Și dacă acesta ar fi un motiv valid, de ce nu se aplică și la botez? Motivațiunea pastorală, așadar, nu poate rămîne în picioare. Noi, ortodocșii, existăm de 2000 de ani, fără catehizarea de dinainte de Mirungere. Nu s-ar putea spune că aceasta n-a diminuat eficiența propovăduirii. Noi facem mereu catehizarea prin mijloacele prin care am făcut-o întotdeauna, în familie și la biserică. Și-apoi de ce să limităm catehizarea numai pînă la 12 ani, și s-o încheiem cu Mirungerea? În fapt, ea e mai necesară după aceea, cînd puterile intelectuale se dezvoltă și capacitatea de judecată se dezvoltă și de fixare crește.

Apelînd la argumente mai concrete, i-am întrebare pe occidentali cum își explică faptul că seminariile lor teologice sînt goale, în condițiile catehizării organizate ca la ei, pînă la vîrsta matură, deci la vîrsta socotită a deciziilor, în timp ce ale noastre, fără acest instrument, sînt asaltate de mai mulți candidați decît are nevoie Biserica?

În final, am propus ca partea romano-catolică să accepte să introducă în Documentul sesiunii cîteva lucruri care ne vor putea scoate din impas. Este adevărat, așa cum am invocat romano-catolicii, că un sinod ținut la Constantinopol pe timpul patriarhului Fotie, în secolul IX, deci și cu participarea latinilor occidentali, hotărîa ca diferitele practici cu vechime istorică, atît în apus cît și în răsărit, deși diferite, să poată coexista fără să constituie motive de schismă, dar hotărîrea aceasta e de principiu, nu e specific referitoare la practica tîrzie a Mirungerei, sau la împărtășirea înainte de Mirungere. Dar chiar dacă am aplica-o la aceste cazuri, noi am cerut să se facă în Document două mențiuni:

1. Că partea romano-catolică recunoaște, în principiu, vechimea și îndreptățirea practicii ortodoxe;
2. Că este gata să restaureze practica veche, în măsura în care, acolo unde, și atunci cînd se va constata că nu se lezează sentimentele credincioșilor, și nu se tulbură activitatea pastorală.

Propunerea aceasta a subsemnatului a fost de îndată însușită de ortodocși și transformată în condiție sine qua non. A urmat o lungă dezbateră între romano-catolici, părerile fiind împărțite, deși era evident că nu li se cerea prea mult, mai ales că în practică acceptaseră ambele propuneri. Definitivarea textului se va face desigur la următoarea Sesiune. Tot la următoarea Sesiune se va definiția și cel de-al doilea Document, referitor la preoție. Asupra acestuia se prevede că se va cădea mai ușor de acord, deși el e menit să fie o premiză esențială a modalității cum se va aborda, în final, problema primatului papal și a infailibilității. Ar fi ideal să se poată verifica atunci cuvintele: „Ce e cu neputință la oameni e cu puțință la Dumnezeu!”, deși românul are și el o vorbă, „Pînă la Dumnezeu...”

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Semnalăm... Semnalăm...

● **Pompiliu Teodor, într-o carte de certă valoare, „Interferențe iluministe europene”, acordînd o importanță deosebită unui manuscris al unui iezuit praghez, Andrei Freyberger, intitulat: HISTORICA RELATIO UNIONIS VALACHICAE CUM ROMANA ECCLESIA (1702), afirmă că „unirea (uniația n.n.) a marcat afirmarea politică a românilor din Ardeal”. E drept că Pompiliu Teodor precizează la un moment dat, critic, că opiniile istorice despre români, bazate pe ms. lui Andrei Freyberger, vor domina „istoriografia DE INSPIRAȚIE CATOLICĂ de-a lungul secolului al XVIII-lea”. Evident, de vreme ce autorul era un iezuit, și încă, unul foarte grăbit să celebreze victoria catolicismului asupra ortodocșilor transilvăneni, și să mistifice realitatea, îndată după 1700, în 1702.**

● **Nu vrea nimeni vreo istoriografie de inspirație... ortodoxă, în Transilvania secolului al XVIII-lea, dar cît e de istorie, cea de inspirație catolică? Cit e de istorie, în general, o istoriografie de o anume inspirație?**

● **Despre cartea lui Pompiliu Teodor scrie elogios, ca despre o carte „de referință în peisajul istoriografiei noastre”, d-l Victor Neumann (Ramuri, 12 (246) 15 dec. 1984, p. 10).**

● **Un nou termen în cultură: NOOSARTISTRONICA! Termenul e ciudat, dar cartea în care apare, „Noua mitologie a universurilor deschise” (Ed. Eminescu, Buc., 1984), de Mircea Herivan, e nu numai foarte serioasă, ci și interesantă și instructivă.**

● **O scrisoare semnată de secretarii generali a trei mari organizații internaționale creștine, Emilio Castro (Consiliul Mondial al Bisericilor), Edmond Perret (Alianța Reformată Mondială), G. Staalset (Federația Luterană Mondială) atrage atenția tuturor Bisericilor că, în Africa de Sud, se află închiși cca. 3000—4000 de luptători împotriva politicii de discriminare împotriva negrilor din această țară, printre care și 80 de pastori și profesori de teologie, cărora le dă și numele, profesia și locul de muncă. Cei trei fac apel la Bisericile membre, ca să intervină pentru eliberarea tuturor deținuților politici și de conștiință din Africa de Sud.**

● **De curînd o delegație a Conferinței Creștine pentru Pace, condusă de episcopul Dr. Károly Tóth, președintele acestei Conferințe, a făcut o vizită în R.P. Chineză, unde s-a întîlnit cu reprezentanții a trei congregații protestante. În China există cinci religii recunoscute oficial: budismul, hinduismul, islamismul, taoismul, romano-catolicismul și protestantismul, făcîndu-se deosebire între catolici și protestanți, fiind considerate religii diferite și nu confesiuni creștine.**

● **În iunie 1986 Biserica Ortodoxă Rusă a aniversat 15 ani de la întronizarea ca patriarh a Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și al întregii Rusii.**

● **Serviciul de documentare al Conferinței Bisericilor Europene a publicat în vol. XI nr. 21/1986 o amplă expunere despre ecumenismul local din România și despre a 45-a Conferință teologică interconfesională.**

● **Aborigenii din Australia care totalizează 1% din totalul de aproape 16 milioane de australieni și-au organizat propriul lor Congres, constituindu-se într-o „Uniting Church in Australia” (Biserici în situația de a se uni). Ei doresc să-și aibă textele religioase în propria lor limbă, diferite de cea engleză care se vorbește în Australia, și să-și promoveze propria lor cultură. Au hotărît să-și numească un episcop, un preot și un diacon. Ronald Wilson a fost numit președintele Adunării generale a acestei noi Biserici pînă în 1991. El este judecător la Înalta Curte. Adunarea a hotărît ca la Sfînta Împărtășanie să fie primiți și copiii botezați, adică exact ca în practica ortodoxă, spre deosebire de romano-catolici și alte culte.**

● **O convorbire între Ioan Pinteș și Ioan Alexandru („Tribuna”, XXIX, 31, 1985, p. 6), face dovada că anumite valori limitate adesea doar la un cerc specializat de preocupări, pot foarte bine deveni unelte ale culturii, lărgind substanțial posibilitățile de speculație ale minții, îmbogățînd-o cu noi mijloace și cu noi termeni de exprimare, deci și cu noi cuceriri în cunoaștere. Interviuul e o delectare, măi ales prin modul în care sînt descoperite noi și valoroase valențe filosofice și poetice unor noțiuni precum Cuvîntul, Logosul, pămînt nou, pămînt transfigurat, stare ontologică, eshatologie comuniune, soteriologie, teandrie, resurrecție, doxologie ș.a.**

● **Operînd cu astfel de termeni, integrați cu ingeniozitate și asimilați poeticii și filosofiei, Ioan Alexandru ajunge la concluzii privind poezia: „Problema poeziei este ceva cu totul și cu totul vital pentru oameni. Întăriți-vă prin poezie, prin cîntări, prin imne, prin laude unii pe alții. Vedeți ce putere are Cuvîntul — cum spune Paul din Tars: „Întrebat dacă face deosebire între diferitele teme poetice, posibile, Ioan Alexandru răspunde că nu: „Totul este vrednic de mîrire, de doxologie! ... toate suspînă după lacrima doxologică a omului ... Omul universal mă interesează. Omul nu poate fi fărîmițat.”**

● **Folosînd aceleași mijloace, uneori directe, alteori metaforizate, poetul abordează apoi una din temele lui de inimă: Transilvania: „Transilvania este pentru mine o lume de o adîncime metafizică și spirituală deosebită. Transilvania a dat graiul sacru românesc. Codicele maramureșene au erupt în limba poporului român de-a-colo, de-a dreptul în scripturi. Avem limba „sacră” românească pornind din Transilvania. Aceasta este foarte mult pentru poezie.” Dîncolo de cum se spun toate acestea, ceea ce se spune despre originea graiului sacru la români, e într-adevăr o observație demnă de reținut.**

● **Iată și o explicație de autor a Imnelor Putnei: în ele se tratează: „problema suferinței și a ieșirii din suferință prin lucrare, prin cîntare.” Magnifică interpretare a vocației cîntoricești a lui Ștefan cel Mare!**

● **„Nu sînt creator, ci critic. Lucrez cu materialul clientului”, i-a spus N. Steinhardt lui Ioan Pinteș, într-un interviu („Tribuna”, XXIX, 39, 1983, p. 3). Și totuși! Mulți critici sînt de altă părere. N-au întîlnit în materialele clienților și unul numit „smerenie”. Nici nu se prea găsește. N. Steinhardt l-a găsit în altă parte.**

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Diac. prof. Dr. Aurel Jivi, Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu; tehnoredactori: Diac. Ezechiel Oancea, Pr. Teodor Damian; corector: Pr. Varolomeu Constantinescu.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir București, Calea Griviței nr. 64—66.